Norsk kristen folkehøgskole som verdiformidler

Tre prosjekt med fokus på folkehøgskolenes verdigrunnlag

JOHAN LÖVGREN, f. 1963, prest og lærer ved Grenland folkehøgskole. Prosjektansatt ved Noregs Kristelige Folkehøgskolelag. Tilstuttet ph.d.-programmet ved Det teologiske Menighetsfakultet.
Adr: Grenland folkehøgskole, 3946 Porsgrunn. E-post: johan@grenland.fhs.no

INNLEDNING

I april 2014 fikk Unge Høyre i vestlandsfylkene oppmerksomhet i norske medier etter et utspill om å kutte all statlig støtte til folkehøgskolene. Utspillet inneholdt en skarp kritikk av folkehøgskolenes arbeidsmetoder og pedagogiske modell.¹ I ukene etter utspillet ble dette en sak i norske medier (prøv å google unge-høyre-folkehøgskole). Mer eller mindre velkjente nordmenn sto frem for å støtte opp om folkehøgskolens eksistensberettigelse og fortalte om hva folkehøgskoleåret har betydd i deres liv.² Debatten ble preget av en så bred støtte til norsk folkehøgskole at den endte opp med å styrke skoleslaget. Etter et par ukers heftig debatt observerte folkehøgskolene sentralt at søkningen var 5 % høyere enn på samme tid i fjor. Folkehøgskolenes informasjonskontor konkluderte med å takke Unge Høyre for å ha skapt rekordhøye søkertall.³

Jeg vil i denne artikkelen presentere tre aktuelle prosjekt med fokus på de kristne folkehøgskolenes identitet. Etter en innledning om folkehøgskolenes identitet som verdiformidlere beskrives studien "Tro i praksis"

og den boken som sammenstiller prosjektet. Deretter presenteres UKT-prosjektet, et samarbeid mellom Menighetsfakultetet og de kristne folkehøgskolene, som engasjerer 20 skoler. Endelig angis rammene for ph.d.-prosjektet "Tros- og livssynspraksis på to norske folkehøgskoler". Artikkelen avsluttes med en refleksjon over betydningen av forskning på de kristne folkehøgskolenes identitet.

IDENTITETSAVKLARING

De mange fortellingene om et folkehøgskoleårs betydning som kom fram i debatten startet av Unge Høyres utspill, gir et bilde av folkehøgskolens betydning som del av norsk samfunn og skolevesen. 7000 ungdommer eller 10 % av hvert årskull tilbringer et skoleår på en av Norges 78 folkehøgskoler. Folkehøgskolelovens innledning gir skolene stor frihet til selv å utforme innhold i året. Loven pålegger skolene å "fremme allmenndanning og folkeopplysning". I tillegg skal hver skole skal ha fastsatt et "verdigrunnlag innenfor denne rammen".⁴ De norske skolene har, i motsetning

---

1 Framtida.no, 2014

2 Aftenbladet.no, 2014

3 NRK Telemark, 2014

4 LOV-2002-12-06-72

til de svenske, ikke lov til å gi karakterer eller akademisk eksamen.

De enkelte folkehøgskolenes verdigrunnlag er en sentral og bærende del av skolenes identitet. En folkehøgskole er ut fra folkehøgskoleloven per definisjon en verdiformidler. Forskjellige syn på skolenes verdigrunnlag utgjør en av årsakene til at norske folkehøgskoler i dag er delt opp i to sentralorganisasjoner, Norges kristelige folkehøgskolelag (NKF) og Folkehøgskoleforbundet (FHF).⁵ I den historiske utviklingen av de to organisasjonene finnes det andre årsaker til oppdelingen enn at de representerer forskjellige verdigrunnlag. Grensen mellom, og identiteten til, de to sentralorganisasjonene er debattert.⁶ Det finnes for eksempel skoler med tilhørighet i folkehøgskoleforbundet som er eiet av organisasjoner som har et kristent verdigrunnlag.⁷ De to organisasjonene deler i dag lokaler for sentralkontor i Oslo og samarbeider i store deler av sin virksomhet.

En primær oppgave for folkehøgskolene og deres sentralorganisasjoner vil være å utvikle og forsterke skolenes identitet og verdigrunnlag. I denne artikkelen skal jeg beskrive tre aktuelle forskningsprosjekt som tar opp folkehøgskolenes rolle som verdibærere og verdiformidlere. Artikkelen fokuserer på tre prosjekt initiert av NKF med fokus på utvikling av folkehøgskolenes kristne verdigrunnlag. Det første er pilotprosjektet "Tro i praksis", som er sammenstilt i boken med samme navn.⁸ Det andre er skoleutviklingsprosjektet "Ungdom, kultur og tro", som er et samarbeid mellom NKF og Det teologiske Menighetsfakultet

(MF). Det tredje er ph.d.-prosjektet "Tros- og livssynspraksis på to norske folkehøgskoler". Artikkelen konkluderes med en refleksjon omkring betydningen av forskning på folkehøgskolen som verdiformidler.

TRO I PRAKSIS

Etter flere års arbeid med kurs for personalet på folkehøgskoler så jeg et behov for en egen forskning på folkehøgskolenes trospraksis. I 2009 ble det tatt kontakt med MF for å få hjelp med veiledning til et forskningsprosjekt. Undertegnede fikk hovedansvar for prosjektet, og Morten Holmqvist på MF tok på seg rollen som veileder. Etter et forberedende litteraturstudium ble det gjennomført en empirisk studie på tre folkehøgskoler under skoleåret 2011-2012. Studien tok utgangspunkt i Etienne Wengers teorier om læring i praksisfellesskap⁹. Det ble gjennomført en spørreundersøkelse samt gruppeintervjuer og dybdeintervjuer med elever i begynnelsen av skoleåret og igjen tre uker før skoleslutt¹⁰.

Målet med studien "Tro i praksis" var å gi et empirisk grunnlag for en analyse av folkehøgskolen som verdiformidler. I prosessen ble Etienne Wengers teorier om praksisfellesskapet som læringsarena oversatt og tilpasset forholdene på en norsk folkehøgskole. Boken "Tro i praksis" er ikke skrevet som en formell forskningsrapport. Jeg valgte isteden å skrive den ut fra egen praksis i håp om å gjøre materialet lettere tilgjengelig for trosformidlere i ulike kirkelige miljøer.

Boken "Tro i praksis" gir et bilde av folkehøgskolen som trosformidler. Teksten er hvøøet rundt direkte sitat fra elevene. I

⁵ Tidligere Norsk folkehøgskolelag.

⁶ Ohrem & Haddal, 2011, p. 75-86

⁷ Soltun folkehøgskole, 2014.

⁸ Lövgren, J. 2014, "Tro i praksis. Respekt, fellesskap, læring." Oslo: IKO-Forlaget

⁹ Etienne Wengers teori om praksisfellesskapet presenteres i boken "Communities of Practice. Learning, meaning and identity" fra 1998.

¹⁰ Spørreundersøkelsen ble besvart av 324 elever eller 97 % av årskullet på skolene.

beskrivelsen av folkehøgskoleåret er ordene ”respekt” og ”åpenhet” sentrale.¹¹ De blir brukt av elevene både hva gjelder det praksisfellesskap eleven bygger opp, og i forholdet mellom elevenes og personalets praksisfellesskap. Det var få tegn til brudd på denne respekten på de tre skolene. Elevene beskrev ”respekt” som en forutsetning for å kunne dele sin tro og sine verdier med skolens personale. Skolene blir karakterisert som steder hvor elevene vokser som mennesker. Elever fra alle typer av trosbakgrunn forteller om skolens kristne verdigrunnlag som en naturlig og positiv del av et utfordrende og identitetsstyrkende miljø.¹²

Ved siden av å være en beskrivelse av folkehøgskolen ønsker boken ”Tro i praksis” å lage en modell for trosformidling blant unge voksne. Wenger beskriver rollen som ”brooker” i spillet mellom to praksisfellesskap. Megleren er den som eier tilhørighet i to praksisfellesskap og er med på å utvikle felles praksiser og objekter.¹³ På folkehøgskolen blir denne rollen tydeliggjort av stipendiatene, de andreårselever som har ansvar for miljøarbeid på skolene. I intervjuene og på spørreskjema blir disse gitt en helt sentral rolle for elevenes integrering i skolens verdier, ikke minst i begynnelsen av skoleåret.¹⁴ Wenger tilskriver megleren en avgjørende plass i kommunikasjonen mellom to praksisfellesskap. Studien ”Tro i praksis” bekrefter vekten megleren har i arbeid med unge voksne. En megler som bærer trosverdier inn i et praksisfellesskap av unge voksne, er en rolle som kan støttes og tydeliggjøres. Den utgjør en strategisk posisjon i dialogen mellom kirken og de praksisfellesskap den relaterer til.

Boken ”Tro i praksis” beskriver videre begreper som åpen trospraksis, objekt, trosobjekt og perifer deltakelse. Folkehøgskolen blir brukt som eksempel for å vise hvordan Wengers teorier kan bli tatt i bruk i en strategisk analyse av arbeid med unge voksne. Boken blir brukt som litteratur i den studien som er sentral i det neste prosjektet denne artikkelen vil beskrive.

UKT-PROSJEKTET

Sommeren 2012 startet NKF et treårig prosjekt med fokus på utvikling av folkehøgskolens identitet og verdigrunnlag. Vegard Holm er prosjektleder med undertegnede i en deltidsstilling som forsker og foreleser. Som forskningsmetode har prosjektet sine røtter i en kombinasjon av aktivitetsteori¹⁵ og aksjonsforskning. Janne Madsen kaller en slik kombinasjon for ”aksjonsrettet pedagogisk forskning”.¹⁶

Sentralt i prosjektet ligger et kurs i skoleutvikling for folkehøgskolepersonale som blir holdt på MF. Ansatte ved 20 av de 30 skolene som er tilsluttet NKF, deltar i kurset, som gir 30 studiepoeng over to år. Skolene i prosjektet arbeider gjennom det første året med en questback-undersøkelse av elevenes trosidentitet, samt personalsamlinger omkring skolens identitet og verdigrunnlag. Det siste året fokuserer skolene på å kartlegge og videreutvikle den trospraksis som elevene møter på skolene.

En forutsetning for aksjonsrettet pedagogisk forskning er at vi som prosjektledelse er i kontinuerlig dialog med prosjektdeltakerne. Skolene i prosjektet utformer for en stor del

11 Lövgren, 2014, s. 9-22

12 s. 63-64

13 s. 65-76

14 Wenger, 1998, s. 108-110

15 Afdal, 2013, s. 188

16 Madsen, 2004, s. 143-162

selv opplegget for samlinger med personalet, prosesser rundt nye trospraksiser etc. Dialogen med skolene føres ut fra et forskningsideal, men også som en anerkjennelse av de ulikheter som preger skolene i prosjektet. Det er ikke mulig å utforme en oppskrift for skoleutvikling i den norske folkehøgskolen. Skolene inneholder en altfor stor spennvidde hva gjelder eierorganisasjoner, teologisk grunnsyn og utforming av trospraksis.

Når kurset på MF er inne i sin tredje semester, er det tidlig å uttale seg om resultater. Det er et stort engasjement på de deltagende folkehøgskolene, og de tilbakemeldinger vi får som prosjektledelse, er gjennomgående positive. Mange skoler rapporterer om et økt engasjement for skolens verdigrunnlag. Hver deltakerskole starter også opp en eller flere nye trospraksiser under det inneværende skoleåret. Et visst antall av de aktivitetene som er knyttet opp mot prosjektet, er det planlagt å fortsette etter at prosjektperioden er avsluttet.

Våren 2015 vil prosjektet publisere rapporter og andre publikasjoner fra de forskjellige virksomhetene. Ressursene som UKT-prosjektet har frigjort, har også gitt rom for det siste av de tre forskningsprosjektene som er beskrevet i denne artikkelen.

TROS- OG LIVSSYNSPRAKSIS PÅ TO NORSKE FOLKEHØGSKOLER

Studien "Tro i praksis" ble som pilotprosjekt gjennomført utenfor de formelle rammene for akademisk forskning. For å gi den videre forskningen en tydeligere akademisk forankring, ble det søkt om opptak til ph.d.-programmet på MF. Våren 2013 ble prosjektet "Tros- og livssynspraksis på to norske folkehøgskoler" tatt opp som en del av doktorgradsprogrammet

på MF, hvilket gjør dette til det første ph.d.-prosjektet på norsk folkehøgskole.

De verktøy og praksiser som er tatt i bruk på folkehøgskolene, er fokus for prosjektet. Den empiriske metoden vil omfatte observasjoner, samtaler, intervjuer, spørreskjema og analyse av dokumenter. Studien er deskriptiv og vil beskrive folkehøgskolen som sted for tros- og livssynspraksis. Den empiriske undersøkelsen er utformet som en etnografisk feltstudie. Det empiriske materialet samles inn på Rønningen folkehøgskole og Stavern folkehøgskole gjennom skoleåret 2014-2015.

Veileder for prosjektet er hentet fra MF, med biveileder fra Linköpings universitet. Det svenske miljøet for folkehøgskoleforskning er betydelig større og mer aktivt enn det norske.¹⁷ Linköpings universitet har for eksempel en egen lærerutdanning for folkehøgskolelærere.¹⁸ Med sin forankring i det svenske miljøet utgjør ph.d.-prosjektet et bindeledd mellom norsk folkehøgskole og svensk folkbildningsforskning. Undertegnede sitter bl.a. i en "nordisk doktorandkomité för folkbildningsforskning" tilknyttet "Mimer – svenskt nationalt program för folkbildningsforskning".¹⁹ Som det siste av de tre prosjektene beskrevet i artikkelen er ph.d.-prosjektet "Tros- og livssynspraksis på to norske folkehøgskoler" fortsatt under utvikling. Jeg vil avslutte denne artikkel med en refleksjon over verdien av forskning på norsk kristen folkehøgskole.

HVORFOR FORSKE PÅ FOLKEHØGSKOLEN SOM VERDIFORMIDLER?

I begynnelsen av artikkelen fremholdes folkehøgskolens rolle som del i norsk samfunn og skolevesen. Den mengde ungdom som søker seg til skolene, tilsier at de utgjør

¹⁷ Se for eksempel Gustavsson, Andersdotter og Sjöman, 2009; Fejes, 2013; Gustavsson og Wiklund 2013 eller Laginder, Nordvall og Crowther, 2013

¹⁸ Linköpings Universitet, 2014

¹⁹ Mimer, 2014

en viktig kontaktflate med unge voksne i dagens Norge. Men folkehøgskolene står ikke bare for et møte med en stor kvantitet av hvert årskull norsk ungdom. Forskning på folkehøgskolepedagogikk framholder kvaliteten i møtet mellom folkehøgskolens personale og elevene.²⁰ Dette er forsterket av skoleslagets fokus på personlig utvikling og frihet fra karakterer og læreplan.²¹

Kombinasjonen av kvalitet i møte med elevene og rollen som formidlere av verdier gir skolene et stort ansvar. Folkehøgskolene forvalter en mulighet til å være med på å forme sine elevers liv og verdier. Her blir utvikling og bevisstgjøring av skolenes rolle som verdibærere sentral. Forskning på folkehøgskolene som verdiformidlere er viktig, for den berører selve skolenes identitet, det å bære og formidle verdier. Forskningen blir et verktøy som kan gi et objektivt bilde av skolenes verdiformidling. Den kan, og bør, gi skoleslaget et bilde av skolenes rolle i elevenes liv som gir grunnlag for analyse, selvkritikk og videreutvikling.

Den mengde av hvert årskull som søker seg til folkehøgskolene, og kvaliteten i møtet med skolens personale gjør skolene til et velegnet sted for forskning på ungdom og verdier. Forskning som blir gjennomført på folkehøgskolene, har en betydning ikke bare som analyse av skolenes virksomhet. Folkehøgskolene gir muligheter til en grunnforskning på ungdom og formidling av verdier. Det materiale som blir produsert her, vil kunne være av interesse for både akademikere og praktikere som ellers ikke er tilknyttet folkehøgskolemiljøet.

Denne artikkelen vil gi et bilde av folkehøgskolens som verdiformidler. Detre NKF-prosjekt som er beskrevet i teksten, er eksempel på aktuell forskning på, og utvikling av, kristen folkehøgskole. I konklusjonen av artikkelen

framholdes folkehøgskoleforskningens rolle i analysen og utviklingen av skolenes praksis som verdiformidlere. Jeg fremholder også muligheten for folkehøgskoleforskningen for å tilføre relevant materiale til det større forskningsmiljøet omkring ungdom og tro.

LITTERATUR

- <http://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/article3390075.ece>, Besøkt 101114
- Afdal, G. 2013. *Religion som bevegelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fejes, A. 2013. *Lärandets mångfald. Om vuxenpedagogik och folkbildning*. Lund: Studentlitteratur.
- Framtida.no 2014 fra <http://www.framtida.no/articles/vil-kutte-stotta-til-folkehogskulane#VCz7dIXhEVV> besøkt 101014
- Gustavsson, B. Andersdotter, G. Sjöman, L. 2009. *Folkhögskolans praktiker i förändring*. Lund: Studentlitteratur.
- Gustavsson, B. Wiklund, M. 2013. *Nytta med folkbildning. En studie av kapitalformer i folkbildningens verksamhet*. Lund: Nordic Academic Press.
- Hammersley, M. Atkinson, P. *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Gyldendal
- Knutas, A. Solhaug, T. 2010. «Som en sang i sinnet - som et eneste sollyst minne». Trondheim: NTNU Samfunnsforskning
- Kvale, S. Brinkmann, S. 2009. *Det kvalitative forskningsintervjuet* (2. utg). Oslo: Gyldendal.
- Laginder, A. Nordwall, H. & Crowther, J. 2013. *Popular Education, Power and Democracy*. Leicester; National Institute of Adult Continuing Education.

20 Knutas og Solhaug, 2010, s. 96-99; Tiller, 2014, s. 74; Lövgren, 2014, s. 23, 69, 91

21 Tiller, 2014, s. 53, 70

- Linköpings Universitet, 2014 fra <http://www.liu.se/utbildning/program/folkhogskollarare> besøkt 101114
- Lövgren, J. 2014, *Tro i praksis. Respekt, fellesskap, læring*. Oslo: IKO-Forlaget
- Mimer, 2014 fra <http://www.liu.se/mimer?l=sv> besøkt 101114
- Ohrem, S. Haddal, O. 2011. *Med livet som pensum. Danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Madsen, J. 2004. Sosiokulturell forskningstradisjon, aktivitetsteori og aksjonsforskning som gjensidige støttespillere. I Tiller, T. (red) *Aksjonsforskning i skole og utdanning*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- NRK Telemark, 2014 fra <http://www.nrk.no/telemark/takker-unge-hoyre-for-hjelpen-1.11654170> besøkt 101114
- Soltun folkehøgskole 2014 fra <http://www.soltunfhs.no/Om-skolen/Skolens-Profil>
- Tiller, T. 2014. *Læringskoden. Fra karakterer til karakter*. Oslo: Cappelen Damm
- Wenger, E. 1998. *Communities of practice. Learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge university press.